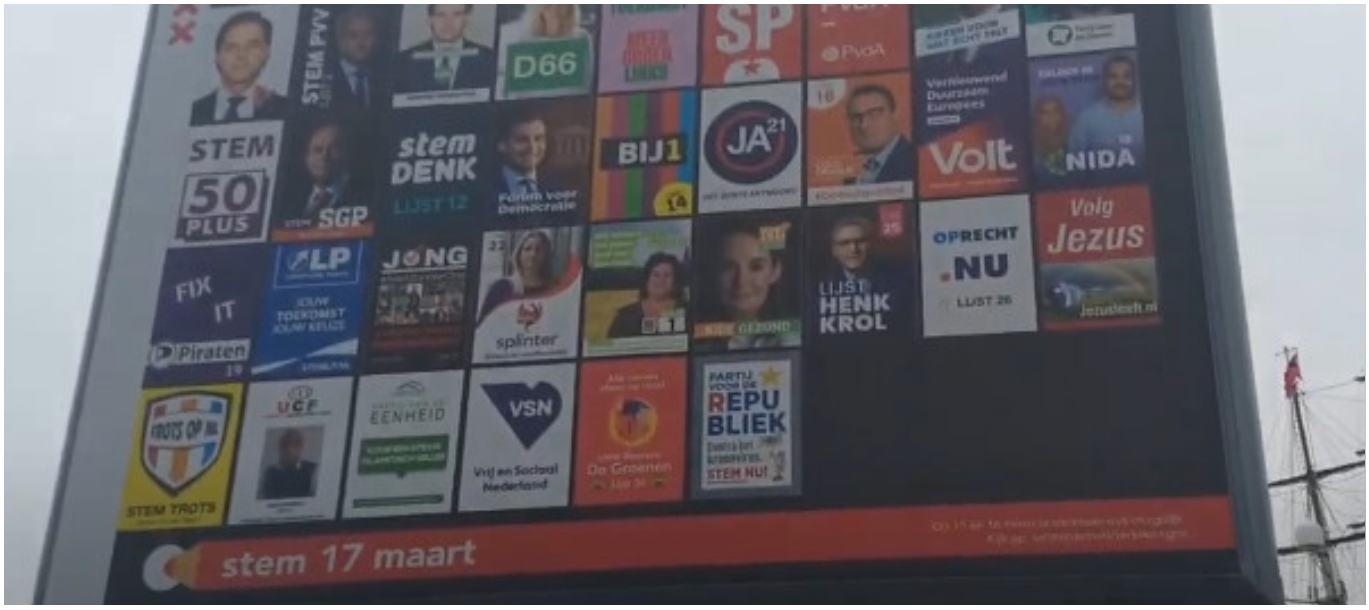

Op naar een mildrechts kabinet: met de VVD, maar zonder Mark Rutte

Posted on 10 juli 2023 by Paul Verburgt

De val van RutteVier is een goed moment om eens stil te staan bij het politieke klimaat dat in de afgelopen dertien jaar met Rutte als bepalende factor is ontstaan. Praktisch en vooral moreel. Met als toegift: een suggestie om dat klimaat ingrijpend te vernieuwen.

Er was werkelijk niemand die dacht dat Mark Rutte echt in het migratievraagstuk was geïnteresseerd. Dat het een kwestie was waar hij persoonlijk mee zat, dat het hem bewoog en beroerde. Waar hij desnoods een kabinet op zou laten vallen.

We weten immers niet beter dan dat hij alles tactisch en electoraal bekijkt: wie wint de match? De commentaren gingen dan ook over de *timing* van de crisis, de onverwacht hoge toon van Rutte, de druk vanuit zijn partij, het vermoeden dat hij zijn creperende coalitiepartners D66 en CDA wilde uitschakelen, de verdenking dat hij de onervaren BBB een slag voor wil zijn.

Het universum van Rutte

Deze inhoudelijke leegte is het universum van Rutte. Geen enkel beleidsonderwerp lijkt hem te interesseren, laat staan of de koers de ene of de andere kant op moet. Stikstof, wonen, inkomen, zorg, ouderen, onderwijs, routineus debiteert hij de opvatting van de dag en vlindert naar het volgende dossier.

U wilt een excuus? Hier! U wilt medeleven? Kijk 's! Voor Europa? Nee, juist tegen. Tegen Europa? Nee, juist voor. Liegen, ik? Nee hoor respectievelijk ja, maar dan onbedoeld.

Zijn *performance* is afgestemd op het publiek, de timing houdt gelijke tred met het *NOS Journaal* en och, wat is hij toch een leuke benaderbare man met z'n fietsje, z'n gele gympen en dat appeltje.

Dit is niet de behendige, extraverte moderator van een kabinet met partijen van tegengestelde opvatting, maar een berekenende machtspoliticus die alles en iedereen inzet voor zijn enige levensdoel: het premierschap.

En dat doet hij bekwaam: hij kent zijn dossiers, hij heeft het uithoudingsvermogen van een marathonloper en hij is verbaal iedereen de baas. Bovenal is hij de meester van de omdraaiing. Aftreden? Nee, optreden! We drukken de pauzeknop in en gaan versnellen! En, aldus de man die vrijdag het kabinet liet vallen: Nederland wacht op oplossingen en niet op uitstel.

En dat al dertien jaar achterelkaar.

Nooit staat hij voor een zaak. Nooit trok hij een grens. Alles is fluïde want alleen dan kan deze vogel vliegen.

Deze *modus operandi* heeft in ons land diepe, destructieve sporen getrokken die nog jaren na zijn vertrek (ja, hij gaat ooit) merkbaar zullen zijn. In praktisch opzicht, zoals de uit de hand gelopen migratie, maar vooral ook in moreel opzicht. Liegen (afgedaan als jokken of geheugenverlies), sjoemelen, verbergen, vergoelijken, dreigen, beschuldigen, je niet aan je eigen wetten houden, alles wat onder gewone mensen als onfatsoenlijk en verwerpelijk wordt gezien, zijn de mores van de politieke elite geworden. Niet alles is de persoonlijke schuld van Rutte, wel is hij de grondlegger en het symbool ervan geworden.

Branie en Wille zur Macht

Natuurlijk, Rutte is niet de dictator die met geweld en dreiging politici en burgers naar zijn hand heeft gezet. Hij is de premier, de *primus inter pares* tussen de ministers, niet hun baas. Formeel tamelijk machteloos en voorbestemd tot kop van jut.

Tenzij je beschikt over de branie en de *Wille zur Macht* van Rutte. Zijn partij vormde hij om tot een vehikel dat hem naar het Torentje bracht en erin hield. Op alle belangrijke posten plaatste hij meelopers en jaknikkers en vergrootte zo de dominantie van zijn partij en dus zichzelf. Potentiële opvolgers werden weggewerkt waarmee hij zich onmisbaar en nog machtiger maakte.

In het verbrokkelde Nederland hunkerden de afkalvende volkspartijen (CDA, PvdA) en de volatiele thematische- en klasse-partijen (onder meer GroenLinks, D66) naar een plaatsje aan de machtsruif van Rutte. Die gunde hij ze, soms of niet. Zo werden oppositiepartijen omgetoverd tot gedogers, vaste steunpilaren van het zittende kabinet, vaak trouwer dan de coalitiepartijen van dat moment.

Vriend is vijand en andersom

Lovend en biedend bond hij partijen aan het kabinetsbeleid. Tussen hem en een probleem manoeuvreerde hij altijd een minister. Liep die vast, dan ging die eruit. Kwamen er ruzies in de coalitie, dan ging of de (onze) portemonnee open of werd de boel op de lange baan geschoven.

Zonder gêne sprong hij van de een naar de ander of maakte hij oude vrienden tot vijand of omgekeerd, alles voor zolang het hem diende in zijn strijd om machtsbehoud. Denk aan de kwalificatie ‘linkse wolk’ naar de vaste gedoogpartners GroenLinks en PvdA met alle suggestieve vergelijkingen met het kabinet-Den Uyl. Alleen maar ingegeven om kiezers ter rechterzijde van de VVD weg te lokken.

Rechts van de VVD is zijn machtsfobie. Elke partij die zich op die flank aandient, kan rekenen op uitsluiting of word eenvoudigweg genegeerd. Behalve als ze incidenteel nodig zijn om de coalitie aan een meerderheid te helpen en dan gaat hij gezellig even bij ze langs. We herinneren ons de foto van een joviale Rutte en een zichtbaar ongemakkelijke Sigrid Kaag op bezoek bij Thierry Baudet.

Het is knap, het is verbazingwekkend en menige politicus en professionele Binnenhof-watcher bewondert deze virtuoos. 'Dat doet hij toch maar!' is de sfeer en heel wat burgers denken dat ook vaak. Zeker als ze Rutte weer eens op het internationale toneel zien verschijnen. De mainstream media zijn ook bevangen door de charmes of toverstaf van Rutte. Geen grotere supporters voor de coalities van Rutte dan zij, ook omdat velen daar vinden dat alles rechts van de VVD eigenlijk nazistisch of minstens extreemrechts is.

Politiek is strijd. De strijd over tegenstelde belangen, een gevecht dat slechts beëindigd kan worden als er een uitruil plaatsvindt of er door verkiezingen een – voorlopig – definitieve koers wordt ingezet. Als zich in die strijd een hoofdrolspeler voegt die niet in die belangentegenstelling is geïnteresseerd, maar die slechts benut om een eigen doel te bereiken, het premierschap, dan ondermijnt dat de kern van de politiek. Althans, als de andere betrokkenen zich laten verleiden dat spel mee te spelen.

En dat zijn ze gaan doen. Het is dat wonderlijke proces waarin partijen tijdens de verkiezingscampagnes doen alsof Rutte het grootste kwaad is om later te bedelen om toegang tot de/zijn macht en tot alles bereid zijn. En dan sta je op het menu van de kiezer: de PvdA verloor na deelname aan Rutte II tientallen zetels en herstelde zich niet meer. Het CDA ging tweemaal *down the drain* en is nu nog een armzalig leeggegeten hoopje vergane glorie.

'Functie elders' werd symbolisch

Het weerhield de partijen in 'het brede midden' er niet van om te bukken en te buigen om in het vierde kabinet-Rutte te komen. De man waande zich onaantastbaar en liet PvdA en GroenLinks weten dat ze konden rekenen op 25 procent van het regeerakkoord (wat dat ook moge zijn) als ze zouden fuseren.

Ondertussen rekende hij af met het lastpak van beoogd coalitiepartij CDA, Pieter Omtzigt. Dat ging mis. 'Functie elders' werd het symbool van de sjoemelende en liegende premier en de deconfiture van zijn entourage die net zo hard liegt en sjoemelt.

Nieuw leiderschap? Een verkiezingskreet, een loze belofte want de stijl van Rutte had in onze politiek allang de sfeer van de speelhal geïntroduceerd. Alles beweegt en licht op, mensen roepen afwisselend hoera en bah, maar aan het eind van de dag incasseert de chef speelhal de opbrengsten en roept hij de aanwezigen toe: tot

morgen, nieuwe kansen!

Het landsbestuur werd steeds waanzinniger

Zo is een landsbestuur ontstaan waarin onderlinge verhoudingen en daarbij behorende 'beloningen' bepalend zijn geworden voor de koers van het land. Niet de keuze van een beleidsonderwerp, niet de te bereiken resultaten of gemoeide kosten tellen, maar of 'we het eens zijn' en of 'we er een meerderheid voor krijgen'. Een minister die tientallen miljarden krijgt om een onhaalbare en onmeetbare temperatuurdaling van de planeet aan het eind van deze eeuw van 0,000036 graden te bewerkstelligen. Hij lachte er zelf om in 's lands vergaderzaal, maar hij telt zijn zegeningen, lees een Kamermeerderheid.

Het werd gedurende het regime van Rutte steeds waanzinniger. Maak een lijst met dossiers die zijn laatste kabinet heeft aangepakt en je schrikt van de chaos, eenzijdigheid, onwetenschappelijkheid, ideologische orthodoxie, onversneden discriminatie en onhaalbare doelen. Woningbouw, stikstof, de natuur die op omvallen staat, ouderenzorg, gender-zelfidentificatie en dus ook migratie. En als de samenleving in het verzet komt, worden de burgers overladen met verwijten en wordt gedreigd met dwang.

De man is intelligent en moet dus weten dat al die dossiers gedoemd zijn. Waarbij het de vraag is of de ministers dat zelf in de gaten hadden. Jetten dus wel, maar als je kijkt naar de bewindslieden die maanden hebben gezwoegd op het migratiedossier, dan ga je twijfelen.

Op tv reconstrueerden ze de laatste dagen van het kabinet, een mooie en onthullende reportage. Het meest viel (mij) op dat ze erbij zaten als scholieren die keihard hadden gewerkt aan hun proefwerk en opeens van de leraar te horen hebben gekregen: laat maar, iedereen een 1.

Rutte deert het allemaal niet, zo lijkt het. Jolig stapte hij daags na de val van het kabinet in zijn oude Saab om aan de Koning zijn ontslag aan te bieden. Mediamomentje. Zwaaien. Grapjes. Het is even onbegrijpelijk als ongepast.

Zover is het nu gekomen. Driekwart van de bevolking wil dat Rutte vertrekt. Alleen in zijn eigen achterban zijn er nog fans, maar ook daar rommelt het.

Doorgaan alsof er niets is gebeurd

Het interesseert Rutte geen snars. Hij is beschikbaar, liet hij kort na de val van het kabinet weten. En schildknaap Sophie Hermans meldde niet veel later traditiegetrouw dat de VVD niet met de PVV in het volgende kabinet gaat zitten. Gewoon doorgaan in het oude destructieve spoor. Alsof er niets is gebeurd.

Dit moet ophouden. Het bederf, de normloosheid, het opportunisme moet uit Den Haag. Het is tijd voor een kabinet dat de noden en opvattingen van gewone mensen centraal stelt. Niet de globale dromen en klimaatnachtmerries van elite en ook niet de strevingen van hen die graag in ons land beschutting en welvaart zoeken: die zijn de afgelopen jaren ruim aan hun trekken gekomen en het heeft ons land in tweeën gesplitst.

Wie zijn stem durfde te verheffen tegen het voorrangsrecht van statushouders op woningen, werd verketterd. En wie de bureaucratie van de kinderopvangtoeslagen niet begreep, was een fraudeur. Wie zich zorgen maakt om gender-zelfidentificatie waardoor mannen toegang krijgen tot intieme vrouwenruimtes, wordt doodgezwegen of uitgescholden als transfoob. Maar wie zich beklaagt over sociale onveiligheid, werd op zijn/haar wenken bediend en kreeg de scalp van de beschuldigde per ommegaande aangereikt.

Nederland is niet links, maar overwegend ‘mildrechts’

De onvrede die zo is ontstaan, vraagt een kabinet van een heel andere signatuur dan de zoveelste variant op de kabinetten van Rutte. Nederland is niet links, maar overwegend ‘mildrechts’. Het is op de linkerflank moeilijk te verkroppen, maar het is niet anders.

Het mildrechtse kamp wordt bevolkt door – ik neem het alfabet als richtsnoer – de BoerBurgerBeweging (BBB), het CDA (afgezien van de traditioneel linkse partijtop en ARP-restanten), JA21 (als het zich niet gek laat maken), SGP (in zijn moderne gedaante) en VVD-zoals-het-was. Ook Omtzigt moet genoemd, want aan hem kleven heel veel mildrechtse kiezers die hem zullen steunen als hij een eigen partij begint, of hem zullen volgen als hij zich aansluit bij een ander, zoals BBB.

De PVV hoort in dit rijtje voorlopig niet thuis. De toon is na de val van Rutte IV wel

wat gewijzigd, maar het dna van de partij is dat van een harde protestpartij tegen immigratie en asiel en dat is niet wat ik tot mildrechts reken. Hetzelfde geldt voor de club BVNL die eigenlijk nooit is losgekomen van Forum. Laatstgenoemde is al helemaal *hors concours* omdat die partij is opgeschoven naar een buitenrationeel domein.

Om tot een mildrechtse coalitie te komen, zullen een paar stevige stappen moeten worden genomen en snel ook.

Omtzigt moet duidelijk maken wat hij wil: een eigen partij, aansluiten bij een andere groepering of stoppen. Mijn vermoeden is dat hij niet voor zichzelf begint, want dat is een geweldig risico. Organiseer maar eens binnen een paar weken een volwaardige partij die de grootste zou kunnen worden. Dat wordt dus aansluiten bij een ander. BBB ligt het meest voor de hand, want een terugkeer naar het CDA is vast teveel gevraagd, zeker als de huidige partijleider, Wopke Hoekstra, zou blijven.

BBB

Als BBB, mogelijk versterkt met Omtzigt, het verstandig aanpakt, maakt ze direct bekend wie lijsttrekker wordt en wie beoogd kandidaat-premier is en wie de beoogde zware minister van Buitenlandse Zaken zou moeten worden. Dit tweemanschap is een idee van Caroline van der Plas en duidt op beschikbare kandidaten die anders dan nu de topposities evenwichtiger willen c.q. moeten verdelen.

CDA

Het CDA staat op een tweesprong: doorgaan als dwergpartij, al dan niet met nieuw leiderschap, of de consequenties trekken uit de neergang die onstuitbaar is gebleken. Het zal ze wel niet lukken om over de eigen schaduw heen te springen en dus zal de partij veel resterende kiezers zien verdwijnen naar de combi BBB/Omtzigt. Menselijk, maar dom, want stap je – wat ik in een eerder artikel bepleitte – als partij over naar BBB, dan heb je nog wat in de melk te brokkelen.

JA21

JA21 doet het veel minder goed dan het aanvankelijk toescheen. Ze heeft een paar

sterke figuren in huis en is goed ingevoerd en geprofileerd op het immigratiedossier, iets wat minder sterk is bij BBB. Als ze een alliantie vormen met BBB/Omtzigt (+CDA) om zo de verkiezingen in te gaan, zijn ze verzekerd van een plek in het centrum van de macht.

SGP

Dat geldt ook voor de SGP die sinds enige tijd, mede door het publieke optreden van Roelof Bisschop, een assertievere, maar ook politiekere opstelling heeft gekozen. Laat maar zien waar je voor staat!

VVD

De VVD krijgt het 't moeilijkst. Gedomesticeerd door Rutte is de partij wars van structurele samenwerking met alles rechts van haar. De weg naar D66 en ChristenUnie lijkt na de val van Rutte IV afgesloten, nog daargelaten de verwachte magere verkiezingsresultaten van de sociaalliberalen. Zich samen met deze voormalige coalitiepartijen laten opsluiten in een kabinet met PvdA/GL al dan niet aangevuld met Volt en Partij voor de Dieren, is niet goed denkbaar. Tenminste, als je je kiezers die al zo gemaltraiteerd zijn niet massaal wil kwijtraken.

De VVD zal dus naar rechts moeten buigen. Dat zou de extreem flexibele Rutte ongetwijfeld kunnen opbrengen, maar zal hij bereid zijn de tweede viool te spelen in een mildrechts kabinet? Dat is ongetwijfeld te veel gevraagd. Hopen dat de VVD groter wordt dan BBB, is illusiepolitiek, zeker als Omtzigt aansluit en JA21 en het CDA op de een of andere manier aanhaken.

Dit is het uitgelezen moment

Gelet op het publieke oordeel over Rutte, de kritiek in eigen kring en vooral ook zijn al veel te lange verblijf aan de top van het politieke bedrijf is het volkomen logisch als Rutte zou opstappen. Daarmee zou de VVD ook aangeven met een schone lei te willen beginnen en – met alle respect voor hetgeen de man tot stand heeft gebracht – een einde te willen maken aan de verslonsde en moraal in de nationale politiek.

Dat moet allemaal in een paar maanden gebeuren. Velen zullen roepen dat dit onmogelijk is, maar als er de laatste jaren ooit een uitgelezen moment was om opnieuw te beginnen, dan is het nu. Juist als de druk hoog is.

Willen de nieuwe leiders opstaan?

PS: op de valreep werd bekend dat GroenLinks en PvdA waarschijnlijk met een gezamenlijke lijst de verkiezingen ingaan. Dat wordt een slagregen van klimaat-, stikstof- en woke-maatregelen met heel veel dwang en oneindig paternalisme. De mildrechtse partijen doen er beter aan deze combi te vergeten en – wat een goed idee van BBB is – eens goed te praten met de SP. Die is wel geïnteresseerd in de gewone man.

Paul Verburgt *schrijft wekelijks in Wynia's Week over politiek en samenleving.*

Wynia's Week *wordt mogelijk gemaakt door de donateurs.* ***Doet u mee?*** *Hartelijk dank!*